ΕΤΟΣ Β΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 8 Ἰουλίου 1912 ΑΡΙΘ. 80.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΟΓΔΟΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου (Ρωμ. Α΄. 10—17)

Ἀδελφοί, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει. Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰμὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με ὁ Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ᾽ εὐαγγελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀληθὴς πατὴρ τῶν Κορινθίων ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὸ πρὸς αὐτοὺς κήρυγμα τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐκεῖ Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μετὰ πατρικῆς στοργῆς παρακολουθῶν τὴν ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν

ζωῆς, ὁσάκις ἐπληροφορεῖτο ὅτι ἄτοπόν τι συνέβαινε παρ' αὐτοῖς, ἀμέσως ἐφρόντιζε περὶ τῆς διορθώσεώς του. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Μαθὼν δῆλα δὴ ὅτι μεταξὺ τῶν Κορινθίων ἀνεφάνησαν φιλονεικίαι καὶ διαιρέσεις, συμβουλεύει αὐτοὺς εἰς τὴν περικοπήν, ἡ ὁποία ἀνεγνώσθη ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῆς του, νὰ εἶνε συνηνωμένοι, νὰ μὴ εἶναι διῃρημένοι ν' ἀνέχωνται ὁ εἷς τὸν ἄλλον, νὰ ἔχουν τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ σκέψεις, διὰ νὰ μὴ προέρχωνται μεταξὺ αὐτῶν σχίσματα. Ἐπειδὴ δὲ αἰτία τῶν φιλονεικιῶν καὶ διαιρέσεων τούτων φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ διάφορος ἑκάστου τῶν Κορινθίων ἀντίληψις ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἄλλοι μὲν ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτούς των ὡς μαθητὰς καὶ ὀπαδοὺς τοῦ Παύλου, ἄλλοι δὲ τοῦ Ἀπολλώ, ἄλλοι τοῦ Πέτρου καὶ ἄλλοι τοῦ Χριστοῦ, ἐπιπλήττει αὐτοὺς διὰ τοῦτο μὲ πατρικὴν ἀγάπην, διδάσκων αὐτοὺς ὅτι καθὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε εἷς, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ διδασκαλία περὶ αὐτοῦ εἶνε μία, ἀδιάφορον ποῖος Ἀπόστολος τὴν ἐδίδαξε· οὔτε ὁ Παῦλος-λέγει-ἐσταυρώθη ὑπὲρ αὐτῶν, οὔτε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἦσαν βαπτισμένοι, ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐσταυρώθη ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ τοῦ ὁποίου πρέπει διὰ τοῦτο νὰ θεωρῶνται μαθηταὶ καὶ ὀπαδοί. Καὶ μάλιστα—προσθέτει—εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, διότι δὲν ἐβάπτισα παρὰ μόνον τὸν Κρίσπον καὶ τὸν Γάϊον καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Στεφανᾶ, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κἀνεὶς ὅτι ἐβάπτιζον εἰς τὸ ὄνομά μου. Καὶ τοῦτο διότι τὸ κύριον ἔργον, τὸ ὁποῖον μοὶ ἀνέθηκεν ὁ Χριστός, δὲν εἶνε νὰ βαπτίζω, ἀλλὰ νὰ διδάσκω τὸν θεῖον λόγον, ὄχι διὰ νὰ δεικνύω εἰς τὸ κήρυγμά μου σοφίαν, ἀλλὰ τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Σταυροῦ.

Ἐφ' ὅσον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, μελετῶμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπὶ τοσοῦτον πειθόμεθα ὅτι αἱ αὐταὶ ἰδιότητες τόσῳ αἱ καλαὶ ὅσῳ καὶ αἱ κακαὶ παρακολουθοῦν καὶ συνοδεύουν τὸν ἄνθρωπον πάντοτε. Πάντοτε οἱ ἄνθρωποι εἰς πᾶσαν ἐποχήν, εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἐπιδιώκουν νὰ εὕρουν αἰτίας, μικρὰς ἢ μεγάλας κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του ἕκαστος, διὰ συζητήσεις, φιλονεικίας καὶ διαιρέσεις. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλάκις αἱ παρουσιαζόμεναι ἀφορμαὶ εἶνε τόσῳ σπουδαῖαι, ὥστε δὲν δύναταί τις παρὰ νὰ συζητήσῃ, νὰ φιλονεικήσῃ καὶ νὰ χωρισθῇ τῶν ἄλλων, ὡς συνέβη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ μέρους τῶν αἱρετικῶν οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ παραχαράξουν, νὰ διαστρέψουν τὴν ἀλήθειαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηνάγκαζε τοὺς φίλους τῆς ἀληθείας νὰ περιέρχωνται εἰς φιλονεικίας καὶ διαιρέσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον συμβαίνει ἐκ μέρους τῶν θελόντων νὰ σφαγιάζουν τὴν ἀλήθειαν, τὸ ὁποῖον μὴ ἀνεχόμενοι ἄλλοι φιλονεικοῦν καὶ εἰς διαιρέσεις καταντοῦν. Ἀλλ' ἐπίσης εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ δῆθεν αἰτίαι τῶν φιλονεικιῶν καὶ διαιρέσεων εἶνε τόσῳ ἀσήμαντοι καὶ τόσῳ παράλογοι, ὥστε βαθύτερον ἐξετάζων τις νὰ εὑρίσκῃ αὐτὰς ἀξίας μᾶλλον γέλωτος, ἢ καλλίτερον δακρύων, ὡς ἐκ τῶν ἀπιστεύτως ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων αὐτῶν. Τὰ ὀλέθρια ταῦτα ἀποτελέσματα τῶν φιλονεικιῶν καὶ διαιρέσεων θέλων νὰ προλάβῃ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ λέγωμεν τὸ αὐτὸ πάντες, νὰ εἴμεθα κατηρτισμένοι «ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ». Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀρκεσθῶμεν εἰς μόνην τὴν ἀποστολικὴν ταύτην παραγ-

γελίαν, διὰ νὰ πεισθῶμεν περισσότερον περὶ τῶν καταστρεπτικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν φιλονεικιῶν καὶ τῶν διαιρέσεων, ἂς ἐκθέσωμεν ἀπὸ ὅλως πρακτικῆς ἀπόψεως τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, ἔχοντες πρὸ παντὸς ὑπ᾿ ὄψιν μας τὴν ἱστορίαν, ἡ ὁποία πιστῶς ἀναγράφει τὸν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ συνάγει καὶ τὰ κατάλληλα συμπεράσματα ἐξ αὐτῶν.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ πανσόφου Δημιουργοῦ κοινωνικός· καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ζῇ μόνος. Ἔχει ἀνάγκην νὰ συζῇ καὶ νὰ συνεργάζηται μὲ ἄλλους ὁμοίους του ἀνθρώπους, νὰ συμμερίζεται μὲ αὐτοὺς τόσῳ τὰ εὐχάριστα ὅσῳ καὶ τὰ λυπηρὰ τοῦ ἐπιγείου βίου, νὰ βοηθῇ τοὺς ἄλλους εἰς ὅ,τι εἶνε ἱκανός, νὰ τὸν βοηθοῦν οἱ ἄλλοι εἰς ὅ,τι δύνανται, νὰ ἀνταλλάσῃ τὴν ἐργασίαν του μὲ τοὺς ἄλλους, νὰ δίδῃ καὶ νὰ λαμβάνῃ. Ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης ἐγενήθησαν αἱ κοινωνίαι, δῆλα δὴ ἄθροισμα ἀνθρώπων περισσοτέρων καὶ ὀλιγωτέρων, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κατοικούντων, τὰ αὐτὰ γενικὰ συμφέροντα ἐχόντων, πρὸς ἕνα καὶ μόνον ἱερὸν σκοπὸν ἀποβλεπόντων, τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν πρόοδον, τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀθροίσματός των, τῆς κοινωνίας των, μὲ τὴν ὀρθὴν καὶ λογικὴν σκέψιν ὅτι, ὅταν τὸ ὅλον προάγεται καὶ εὐημερῇ, κατὰ φυσικώτατον λόγον καὶ τὰ μέρη τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὅλον προάγονται καὶ εὐημεροῦν. Ἀλλὰ διὰ νὰ προάγεται τὸ ὅλον, εἶνε ἀνάγκη νὰ συνεργάζωνται τὰ μέρη· καὶ διὰ νὰ συνεργάζωνται τὰ μέρη, πρέπει νὰ εἶνε πρὸς ἄλληλα σύμφωνα, πρέπει νὰ λέγωσι καὶ νὰ φρονῶσι κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου τὰ ἴδια, πρέπει νὰ μὴ ἔχουν φιλονεικίας καὶ διαιρέσεις, πρέπει μὲ μίαν λέξιν νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν. Διότι ὅταν λείπῃ αὕτη, τοὐναντίον δὲ ὑπάρχῃ διχόνοια καὶ διαίρεσις, τότε ὄχι μόνον ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τῶν κοινωνιῶν δὲν πραγματοποιεῖται, ἀλλὰ καὶ αὗται καὶ τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὰς μέλη καταστρέφονται. Ἂν θέλωμεν ἀποδείξεις περὶ τούτου, θὰ τὰς εὕρωμεν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία διηγεῖται ὅτι ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ συνεργασία ἰσχυροποιεῖ καὶ μεγαλύνει τὰς κοινωνίας καὶ τὰ ἔθνη καὶ ἡ διχόνοια καὶ ἡ διαίρεσις τὰ ἐκνευρίζει καὶ τὰ καταστρέφει. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἀδελφοί, βλέπομεν εἰς τὴν ἱστορίαν ὅλων τῶν ἐθνῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ τῶν νεωτέρων ἐθνῶν, καθὼς καὶ τοῦ ἡμετέρου. Ὅταν ἔλειπεν ἀπ᾿ αὐτὰ ὁ συνεκτικὸς σύνδεσμος τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς συνεργασίας, αἱ δυνάμεις των ἐχωρίζοντο, ἐκομματιάζοντο, ἐγίνοντο φυσικὰ ἀσθενέστερα καὶ ὑπέκυπτον εἰς ξένους ζυγοὺς καὶ ἐταπεινοῦντο. Ὅταν ὑπῆρχεν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ συνεργασία, ἐπαρουσιάζοντο συνηνωμέναι αἱ δυνάμεις των, ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ σεβαστοὶ ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν των, διετήρουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἤκμαζον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐμεγαλύνοντο. Καὶ διὰ νὰ μὴ καταφεύγωμεν εἰς ξένα παραδείγματα, ἂς ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀτυχοῦς Πατρίδος, ἡ ὁποία φαίνεται, εἶνε πεπρωμένον νὰ ὑφίσταται τὰ δεινὰ τῶν διαιρέσεων πάντοτε καὶ νὰ δυστυχῇ ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Ἐσωτερικῶς ἡ μία πόλις ἐπολέμει ἐναντίον τῆς ἄλλης, καὶ μόνον ὅταν ἐπέπιπτε ξένος ἐχθρὸς συνηνοῦντο καὶ ἀπέβαινον ἀκαταμάχητοι. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ζῶμεν, τὰ ἀποτελέσματα τῶν φιλονεικιῶν καὶ τῶν διαιρέσεων δὲν εἶναι ὀλιγώτερον καταστρεπτικά.

Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ μᾶς κρατῇ συνηνωμένους, ἐφυγαδεύθη ὑπὸ τῶν διαιρέσεων, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ὁδηγῇ τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις ἡμῶν, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν φιλονεικιῶν, μίση ἀδιάλλακτα, ἔχθραι ἀμείλικτοι, κακουργήματα ἀντιχριστιανικά, αὐτὰ κοσμοῦν τὸν βίον μας, μαρασμὸν ἠθικὸν καὶ ὑλικόν, ὀπισθοδρόμησιν, δυστυχίαν, αὐτὰ ὑφιστάμεθα ὡς ἀποτελέσματα τῶν διχονοιῶν μας. Αὐτοὶ εἶνε οἱ ἀποτρόπαιοι καρποὶ τῆς διαιρέσεως. Καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν λόγον τοῦ ὀλεθρίου τούτου πράγματος, θὰ ἀνεύρωμεν λόγους ἀλόγους, λόγους ἀβασίμους, λόγους ἀναξίους Χριστιανοῦ Ἕλληνος, λόγους γνωστοὺς καὶ εὐνοήτους εἰς ὅλους μας! Καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ διορθώσωμεν τὸ κακὸν τοῦτο, ἰδοὺ τί ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν. Νὰ ἐκδιώξωμεν τὴν ὀλεθρίαν ἰδιοτέλειαν. Νὰ ἀπομακρύνωμεν τὸν ἐγωϊσμόν. Καὶ ὅταν κατορθώσωμεν τοῦτο, θὰ ὑπακούωμεν οἱ νεώτεροι εἰς τοὺς γεροντοτέρους, θὰ σεβώμεθα οἱ ἀπειρότεροι τὰς γνώμας τῶν ἐμπειροτέρων, θὰ ὑποχωροῦμεν οἱ κατώτεροι ἀπέναντι τῶν ἀνωτέρων, θὰ περιορισθῶμεν ἕκαστος εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας του καὶ δὲν θὰ θέλωμεν ν' ἀναμιγνυώμεθα καὶ εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἀνήκουν, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ἡ κυριωτέρα ἀφορμὴ τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν διαιρέσεων, θὰ φρονῶμεν τὰ ὀρθὰ καὶ τὰ δίκαια, θὰ λέγωμεν καὶ θὰ πράττωμεν τὰ αὐτὰ πάντες, θὰ ἤμεθα κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου, θὰ ἀναδειχθῶμεν ἀληθεῖς μαθηταὶ τοῦ θείου Διδασκάλου, ὁ ὁποῖος παρεκάλει τὸν θεὸν Πατέρα «ἵνα » πάντες οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ἓν ὦσι» (Ἰωάν. ΙΖ´ 21), θὰ ἀποβῶμεν διὰ τῆς ὁμονοίας ἰσχυροὶ καὶ θὰ ἐξυπηρετήσωμεν ἀποτελεσματικῶς καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ ὑλικὰ συμφέροντα ἡμῶν διὰ τῆς χάριτος τοῦ εἰπόντος ὅτι «ὅπου εἰσὶ συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ » αὐτῶν». (Ματθ. ΙΗ´ 20).

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΕΚΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

ΙΑ´.

«Οὐ φονεύσεις».

Ἡ ἀνθρωποκτονία τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύει ἡ Ἕκτη τοῦ Θεοῦ ἐντολή, δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀνθρωποκτονία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀλλ' εἶναι προσέτι καὶ ἡ ἀνθρωποκτονία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἀποκτείνει τις διὰ τοῦ φονικοῦ ὅπλου, τὴν δὲ ψυχὴν διὰ τοῦ ***σκανδάλου.*** Ὁ φόνος δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον φοβερώτερος, ὅσῳ καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι πολυτιμοτέρα τοῦ σώματος. Περὶ τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀνθρωποκτονίας ἔσται ὁ λόγος σήμερον.

Ἐν πρώτοις ἐξετάσωμεν τί ὀνομάζομεν ***σκάνδαλον.*** Σκάνδαλον κα-

λοῦμεν πᾶσαν πρᾶξιν, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἀποπλανήσῃ καὶ παρασύρῃ τὸν πλησίον εἰς ἁμαρτίαν. Πᾶσα ἁμαρτία, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι αὕτη, δύναται νὰ γίνῃ ἀφορμὴ σκανδάλου, ὅταν διαπράττεται δημοσίᾳ ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ πλησίον.

Δύναται δέ τις νὰ σκανδαλίσῃ τὸν πλησίον κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους, 1) διὰ *λόγων*, ὅταν τις ὁμιλῇ κατὰ τῆς θρησκείας ἢ κατὰ τῶν ἐναρέτων πράξεων· Πολλάκις μία λέξις ἀνευλαβὴς ἀρκεῖ νὰ ψυχράνῃ τὴν πίστιν τοῦ πλησίον· Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πολλοὶ ἐκστομίζουσι τὴν ἀνευλαβῆ ἐκείνην λέξιν, οὐχὶ μὲ σκοπὸν κακόν, ἀλλ' ἁπλῶς ὅπως προκαλέσωσι γέλωτα. Ἀλλ' ἐπιτρέπεται, διὰ νὰ γελάσῃ τις, νὰ θανατώνῃ ψυχήν; ὁ τοιοῦτος γέλως εἶναι γέλως διαβολικός. Σκανδαλίζει τις τὸν πλησίον διὰ *λόγων*, ὅταν ἐξυμνῇ τὴν κακίαν μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παρασύρῃ εἰς αὐτὴν τὸν πλησίον· ὅταν γελωτοποιῇ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς ἢ τοὺς λειτουργοὺς τῆς θρησκείας καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ψυχραίνῃ τὸν ζῆλον τοῦ πλησίον· ὅταν δίδῃ κακὰς συμβουλάς, ἤτοι τὴν συμβουλὴν τοῦ κλέπτειν, ἀπατᾶν, ἐκδικεῖσθαι καὶ καταπατεῖν ἐν γένει τὸν θεῖον Νόμον· ὅταν ἔκφυλοι γονεῖς παροτρύνωσι τὰ ἴδια τέκνα εἰς τὸ διαπράττειν ἀδικίαν· ὅταν διὰ λόγων κολακευτικῶν ἐνθαρρύνῃ τις τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς τὸ ἐμμένειν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ὅταν τις μετέρχηται οἱονεὶ ὡς ἐπάγγελμα τὸ παρασύρειν διὰ λόγων εἰς τὴν ἀνηθικότητα τὴν ἀθῴαν πρὸ πάντων ἡλικίαν τοῦ πλησίον. Ἀλλὰ πόσα σκάνδαλα δὲν προξενεῖ ἡ γλῶσσα! Πόσους δὲν ἐπιφέρει καθ' ἡμέραν πνευματικοὺς θανάτους! Ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος λέγει ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι «*πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας.... ἀκα-» τάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου*». Πρὸς τοὺς σκανδαλίζοντας δι' ἀσεβῶν λόγων καὶ ἀνευλαβῶν ἐκφράσεων τὸν πλησίον καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου παρασύροντας αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπωλείας δύναταί τις νὰ ἀπευθύνῃ τοὺς λόγους τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ· «*Τάδε λέγει » Κύριος. Οἶκος Ἰσραήλ, ἐπληθύνατε νεκροὺς ὑμῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, » καὶ ἐνεπλήσατε τὰς ὁδοὺς αὐτῶν τραυματιῶν*».

Δύναταί τις προσέτι νὰ σκανδαλίσῃ τὸν πλησίον 2) δι' ***ἔργων*** ὅταν διαπράττῃ τις ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν πρᾶξιν οἱανδήποτε κακήν, ἥτις ἠμπορεῖ νὰ παρασύρῃ τὸν πλησίον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει μιμητικὸς καὶ ἀρέσκεται νὰ πράττῃ ὅ,τι καὶ οἱ ἄλλοι πράττουσι. Τὸ δὲ κακὸν παράδειγμα συντελεῖ πάντοτε εἰς τὴν ἐξοικείωσιν πρὸς τὸ κακὸν καὶ τὴν ἐξασθένησιν τοῦ φόβου καὶ τῆς φρίκης, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐμπνέῃ ἡ ἁμαρτία. Τοιαῦτα δὲ σκάνδαλα ἐν τῷ κόσμῳ ἔχομεν ἄπειρα νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἐν τοῖς κόλποις τῶν οἰκογενειῶν σκανδαλίζουσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ τοῦ παραδείγματος τῆς εὐσεβείας δίδουσιν εἰς τὰ τέκνα παραδείγματα ἀσεβείας, μέθης, βλασφημίας, πολυορκίας καὶ ἄλλων κακιῶν, ἢ ἐμφυτεύουσιν ἐν ταῖς ἁπαλαῖς αὐτῶν ψυχαῖς τὸν ἔρωτα τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ματαιότητος ὁδηγοῦντες αὐτὰ εἰς τοὺς χορούς, τὰ θέατρα καὶ τὰς κοσμικὰς ἐν γένει ἀταξίας. Οὐδεὶς βεβαίως τῶν γονέων τολμᾷ ποτε νὰ ἐμβάψῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸ αἷμα τῶν ἰδίων τέκνων. Ἐν τούτοις τὴν ψυχὴν αὐτῶν δολοφονεῖ διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ διεφθαρμένου αὐτοῦ βίου.

Ἐν τοῖς κόλποις τῆς κοινωνίας σκανδαλίζουσι τοὺς ἁπλουστέρους οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν λαῶν διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἐκλελυμένου βίου αὐτῶν, ὅστις ἐπιδρᾷ πάντοτε ὀλεθρίως ἐπὶ τῶν ἀρχομένων. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τὰ Ἱερὰ Βιβλία τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐκσφενδονίζουσι φοβερὰς ἀπειλὰς κατὰ τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτῶν παραδείγματος γίνονται οἱ διαφθορεῖς τῶν ἰδίων ὑπηκόων. «*Ἰδού,* λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου » Ἱερεμίου, *ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς σὲ τὸ ὄρος τὸ διεφθαρμένον, τὸ διαφθεῖρον » πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ σέ, καὶ κατακυλιῶ σε ἐπὶ » τῶν πετρῶν, καὶ δώσω σε ὡς ὄρος ἐμπεπυρισμένον, καὶ οὐ μὴ λάβωσιν » ἀπὸ σοῦ λίθον εἰς γωνίαν, καὶ λίθον εἰς θεμέλιον, ὅτι εἰς ἀφανισμὸν » ἔσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, λέγει Κύριος».*

Σκανδαλίζουσι δι' ***ἔργων*** καὶ ὅσοι διευκολύνουσι τοὺς ἄλλους εἰς τὸ διαπράξαι τὸ κακὸν παραχωροῦντες δηλονότι τὸ ἑαυτῶν οἴκημα ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς τόπος ἀκολασίας ἢ χαρτοπαιγνίου καὶ τὰ παρόμοια. Ἐπίσης σκανδαλίζουσι δι' ***ἔργων*** καὶ ὅσοι συγγράφουσιν, ἐκτυποῦσιν ἢ πωλοῦσι συγγράμματα ἀντιθρησκευτικὰ καὶ ἀνήθικα διασπείροντες οὕτω τὴν διαφθορὰν ἐν ταῖς κοινωνίαις. Σκανδαλίζουσι δι' ***ἔργων*** προσέτι καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ζωγράφων καὶ ἀγαλματοποιῶν, ὅσοι κακὴν ποιούμενοι χρῆσιν τῆς ἑαυτῶν τέχνης κατεργάζονται καὶ ἐκθέτουσιν ἔργα προσβάλλοντα τὴν αἰδῶ. Σκανδαλοποιοὶ ἐν γένει εἶναι ὅσοι δι' οἱουδήποτε τρόπου παρασύρουσι τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἐξαχρείωσιν καὶ διαφθοράν.

Δύναταί τις ἀκόμη νὰ σκανδαλίσῃ τὸν πλησίον 3) καὶ διὰ τῆς παραμελήσεως τοῦ ἑαυτοῦ καθήκοντος. Διὰ μόνης τῆς σιωπῆς ἀκόμη, χωρὶς οὐδὲν ἀπολύτως ὁ ἴδιος νὰ πράξῃ, γίνεταί τις παραίτιος σκανδάλου. Οἱ γονεῖς λ. χ. οἱ παραμελοῦντες τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἰδίων τέκνων, οἱ οὐδέποτε δίδοντες εἰς αὐτὰ τὸ παράδειγμα τῆς προσευχῆς, τῆς φοιτήσεως εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς καὶ ἀφήνοντες αὐτὰ νὰ κυλίωνται ἐν τῇ κακίᾳ χωρὶς ποτὲ νὰ ὁδηγῶσιν ἢ καὶ νὰ τιμωρῶσιν αὐτὰ γίνονται σκάνδαλον εἰς τὰ ἴδια τέκνα. Ἐπίσης καὶ οἱ πνευματικοὶ Πατέρες οἱ ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι οἱ οὐδέποτε ἐπιτιμῶντες τοὺς ἀτακτοῦντας, ἀλλ' ἀπαθῶς θεώμενοι τὰς παρεκτροπὰς αὐτῶν γίνονται σκάνδαλον εἰς τὰς ἐμπεπιστευμένας αὐτοῖς ψυχάς.

Εἴδομεν τί λέγεται σκάνδαλον καὶ κατὰ πόσους τρόπους δύναταί τις νὰ σκανδαλίσῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ. Ἐξετάσωμεν ἤδη αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ σκανδαλοποιοῦ.

Τὸ ἁμάρτημα τοῦ σκανδαλοποιοῦ εἶναι βαρύτατον, εἶναι ἁμάρτημα θανάσιμον· πρῶτον, διότι τὸ θῦμα εἶναι ὁ πλησίον, εἶναι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν· δεύτερον, διότι ὁ ποιῶν τὰ σκάνδαλα κατεξανίσταται κατὰ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου· τρίτον, διότι εἶναι ὀλέθριον καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν σκανδαλοποιόν.

Τὸ θῦμα τοῦ σκανδαλοποιοῦ εἴπομεν ὅτι εἶναι ὁ πλησίον, ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν. Τοῦ πλησίον, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δολοφονεῖ ὁ σκανδαλοποιός. Ἐάν τις ἐγχειρίσῃ ἡμῖν μάχαιραν καὶ εἴπῃ· βύθισον τὴν μάχαιραν ταύτην εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ ἀδελφοῦ σου, τοῦ φίλου σου, τοῦ συμπολίτου σου, θὰ καταληφθῶμεν βεβαίως ὑπὸ φρίκης. Καὶ μεθ' ὅλα

ταῦτα ὁ δολοφόνος καταξεσχίζει σάρκας μόνον, χωρὶς νὰ δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ ὁ σκανδαλοποιὸς πληγώνει θανασίμως αὐτὴν τὴν ψυχήν. Τὸ σκάνδαλον λοιπὸν εἶναι ἁμάρτημα φρικωδέστερον τῆς δολοφονίας, ἕνεκα τῆς εὐγενείας καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ψυχῆς, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ὁποίας ὀφείλομεν οὐχὶ μίαν ζωὴν, ἀλλὰ μυριάδας τοιούτων νὰ θυσιάζωμεν, ἐὰν εἴχομεν. Ἀφ᾽ ἑτέρου τὸ ἐμβάπτειν τὰς χεῖρας εἰς τὸ αἷμα ἀνθρώπου, τοῦτο εἶναι μὲν κακούργημα βάρβαρον καὶ ἄγριον, ἀλλ᾽ ἐκ τούτου οὐδὲν κακὸν προσγίνεται τῇ ψυχῇ, ἐὰν ὁ δολοφονούμενος εἶναι ἐνάρετος ἄνθρωπος. Τὸ δολοφονεῖν ὅμως τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ σκανδάλου, εἶναι τὸ ἴδιον ὡσὰν νὰ κατακρημνίζῃ αὐτὴν εἰς τὸν Ἅδην, ὅπου αὕτη αἰωνίως θέλει βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν ζητοῦσα ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἀποπλανήσαντος αὐτὴν διὰ τῆς σκανδαλώδους διαγωγῆς αὐτοῦ. Ὁ σκανδαλοποιὸς εἶναι χειρότερος τοῦ ἀνθρωποκτόνου καὶ διὰ τὸν ἑπόμενον λόγον· Ἀπὸ τοὺς ἀνθρωποκτόνους δύναταί τις νὰ προφυλαχθῇ καὶ νὰ σωθῇ, διότι πολλάκις γίνεται γνωστὸς ὁ σκοπὸς αὐτῶν, ἀλλ᾽ οἱ σκανδαλοποιοὶ δολοφονοῦσι τὴν ψυχὴν μετὰ πολλῆς τῆς ψυχραιμίας, δάκνουσι σιωπηλῶς ὅπως ὁ ὄφις, προσάγουσι τὸ δηλητήριον ἐντὸς ποτηρίου κεκοσμημένου δι᾽ ἀνθέων. Εἶναι χειρότεροι τοῦ Κάϊν διότι θανατώνουσι τὸν ἑαυτῶν ἀδελφὸν γνωρίζοντες αὐτῷ τὸ κακόν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ ὅτι ἐκζητήσει παρ᾽ αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἃς ἀπώλεσαν· «*Καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου » ἐκζητήσω*».

Οἱ σκανδαλίζοντες τοὺς ἄλλους κατεξανίστανται, εἴπομεν, κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ματαιοῦσι, καθ᾽ ὅσον ἀποβαίνει εἰς αὐτοὺς δυνατὸν, τὸ ἔργον τῆς θείας Ἀπολυτρώσεως. Διατί, πράγματι, κατῆλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν; οὐχὶ, «*ὅπως ζητήσῃ καὶ σώσῃ τὸ » ἀπολωλός;*» Οὗτος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐν ᾧ δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς προσφέρει ἑαυτὸν θυσίαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, εὑρίσκονται Χριστιανοὶ ἀποτολμῶντες τὸν ὄλεθρον τῶν ψυχῶν τούτων! ματαιοῦντες οὕτω τὸ ἔργον τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, καὶ ἀναδεικνύοντες μάταιον τὸ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας ἐκχυθὲν αἷμα τοῦ Σωτῆρος. Οἱ σκανδαλοποιοὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον χαρακτηρίζονται ὡς ὄργανα τοῦ Σατανᾶ. Ἀλλὰ τί λέγω; ὁ σκανδαλοποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Σατανᾶς σεσαρκωμένος. Οὕτω στιγματίζει αὐτὸν ὁ Σωτὴρ διὰ τῶν κεραυνοβόλων ἐκείνων λόγων του πρὸς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον, ὅταν οὗτος ἐζήτει νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ μηστυρίου τοῦ σταυροῦ, «*Ὕπαγε*, λέγει πρὸς αὐτὸν, *ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου » εἶ*». Οἱ σκανδαλοποιοὶ εἶναι τέλος οἱ ἀντίχριστοι, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «*Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστί· καὶ καθὼς ἠκούσατε » ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν*».

Τὸ ἁμάρτημα τοῦ σκανδαλοποιοῦ εἶναι ὀλέθριον, εἴπομεν, καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν ποιοῦντα τὸ σκάνδαλον. «*Οὐαὶ*, εἶπεν ὁ Σωτὴρ, *οὐαὶ » τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται*»· εἶναι συμφερώτερον εἰς αὐτὸν νὰ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης ἀφ᾽ οὗ κρεμάσῃ εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ μύλον ὀνικὸν, ἤτοι πέτραν τοῦ μύλου, ἢ νὰ σκανδαλίσῃ, ὄχι κοινωνίας καὶ λαοὺς ὁλοκλήρους, ἀλλὰ ἕνα καὶ μόνον

Χριστιανόν· «*Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευ-» όντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τρά-» χηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης*». Τόσον μεγάλη καὶ φοβερὰ ἔσται ἡ τιμωρία καὶ ἡ κόλασις τῶν σκανδαλοποιῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως! Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην «*ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ » ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ » πάντα τὰ* ***σκάνδαλα*** *καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν καὶ βαλοῦσιν » αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγ-» μὸς τῶν ὀδόντων*».

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν. «*Οὐαί τῷ κόσμῳ » ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ » τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται*». Μὲ ἄλλας λέξεις προειδοποιεῖ ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ὅτι κατ' ἀνάγκην τὰ σκάνδαλα οὐδέποτε θὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ τὸν κόσμον, διότι τὸ σκάνδαλον εἶναι τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Διάβολος παρασύρει εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ τὸν ὄλεθρον τοὺς Χριστιανούς· ἀλλ' ***οὐαὶ*** εἰς τοὺς σκανδαλοποιούς, εἰς τοὺς γινομένους δηλονότι ὄργανον τοῦ Διαβόλου πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ τοῦ Κυρίου, διότι δι' αὐτοὺς εἶναι ἡτοιμασμένον τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον. ***Οὐαὶ*** ὅμως καὶ εἰς τοὺς μὴ ἀποκρούοντας τὰ σκάνδαλα, ἀλλ' ἀφήνοντας ἑαυτοὺς νὰ παγιδεύωνται ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, διότι καὶ τούτων ἡ τύχη δὲν εἶναι καλλιτέρα. Ἂς προσπαθῶμεν λοιπὸν νὰ μὴ ἀποβαίνωμέν ποτε σκάνδαλον εἰς τὸν πλησίον, εἰς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν. «Πάντα πράττωμεν, ὅπως παραγγέλλει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὥστε μὴ » σκανδαλισθῆναι τὸν πλησίον· βίος γὰρ σκάνδαλον ἑτέροις παρέχων, τὸ » πᾶν ἀπώλεσεν». Ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἂς προσέχωμεν πάσῃ δυνάμει νὰ μὴ γινώμεθα θῦμα τῶν σκανδάλων, νὰ μὴ παρασυρώμεθα ὑπὸ τῶν σκανδαλοποιῶν, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ἦναι οὗτοι. «*Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου » σκανδαλίζει σε*, εἶπεν ὁ Σωτήρ, *ἔκκοψον αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν » σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλὸν ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο » πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον*». Ἄλλαις λέξεσιν, ἐὰν ὁ σκανδαλίζων σε εἶναι εἰς σὲ τόσον χρήσιμος, ὅσον σοὶ εἶναι ἡ χεὶρ καὶ ὁ πούς σου, ἤτοι εἶναι προστάτης σου, ὀφείλεις νὰ ἀπαρνηθῇς τοιοῦτον προστάτην, παρὰ νὰ ριφθῇς μαζὶ μὲ αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. «*Καὶ » εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, καλόν » σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα » βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός*». Καὶ ἐὰν ὁ σκανδαλίζων σε ἦναι διὰ σὲ ὀφθαλμός, εἶναι δηλονότι γονεῖς ἢ διδάσκαλοι ἢ καὶ πνευματικοὶ πατέρες, πάλιν ὀφείλεις νὰ ἀπαρνηθῇς τοιούτους ὀφθαλμοὺς τοιούτους παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους παρὰ νὰ ριφθῇς μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Ἂς μὴ γινώμεθα λοιπὸν ποτὲ σκάνδαλα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἂς προσέχωμεν μὴ πέσωμεν θῦμα τῶν σκανδάλων. Γρηγορῶμεν, νήφωμεν καὶ ἂς ἐπαναλαμβάνωμεν συνεχῶς τὴν προσευχὴν τοῦ Δαυΐδ, «*φύλαξόν με, Κύριε, ἀπὸ παγῖδος ἧς συνεστήσαντό μοι » καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν*». Ἀμήν!